

Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις του ν. 4842/2021 στην Τακτική διαδικασία

**Καλλιόπη Μακρίδου
Καθηγήτρια Α.Π.Θ**

1. Η νέα ρύθμιση για την κατάθεση προτάσεων
2. Παρεμπόμπουσες αγωγές- ανταγωγές – παρεμβάσεις- προσεπικλήσεις και ανακοινώσεις
3. Τυπική συζήτηση - Προβολή νέων ισχυρισμών
4. Επανάληψη συζήτησης δυνάμει του άρθρου 237 παρ. 8 ΚΠολΔ και κατακερματισμός του άρθρου 254 ΚΠολΔ
5. Ματαίωση της συζήτησης (άρθρ. 260 ΚΠολΔ)
6. Επανάληψη συζήτησης λόγω αδυναμίας έκδοσης απόφασης (άρθρ. 307 ΚΠολΔ)
7. Έκδοση οριστικής απόφασης (άρθρ. 308 ΚΠολΔ)
8. Επίδοση της αγωγής στην αλλοδαπή – μία διάταξη που έπρεπε να τροποποιηθεί
9. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

.....

Οι τροποποιήσεις της τακτικής διαδικασίας που εισάγονται με το ν. 4842/2021 κινούνται στην τροχιά του ν. 4335/2015 , υιοθετώντας την ίδια φιλοσοφία. Οι θεμελιώδεις άξονες του προγενέστερου νόμου, δηλαδή η αφετηρία των προθεσμιών για κατάθεση προτάσεων, η τυπική συζήτηση και η δυνατότητα επανάληψης της συζήτησης με μεταγενέστερη απόφαση του δικαστηρίου σε εξαιρετικές περιπτώσεις , παραμένουν σταθεροί. Οι όποιες τροποποιήσεις έχουν καταρχήν διορθωτικό χαρακτήρα μικρής ή μεγαλύτερης έκτασης.

Οι σημαντικότερες τροποποιήσεις του ν. 4842/2021 στην τακτική διαδικασία, παρατίθενται στη συνέχεια .

1. Η νέα ρύθμιση για την κατάθεση προτάσεων

Υπό το ν. 4335/2015, το κεντρικό άρθρο 237 παρ.1 ΚΠολΔ είχε επικριθεί ότι παραβίαζε την αρχή της ισότητας των διαδίκων, αφού ο εναγόμενος είχε στη διάθεσή του 70 ημέρες, ενώ ο ενάγων 100 ημέρες για κατάθεση προτάσεων, με αφετηρία το σταθερό χρονικό σημείο κατάθεσης της αγωγής ¹. Η παρ. 1 του άρθρου 237 ΚΠολΔ τροποποιείται από τον πρόσφατο νόμο και προβλέπει κατάθεση των προτάσεων σε προθεσμία 90 ημερών, από τη λήξη της προθεσμίας για την επίδοση της αγωγής κατά το άρθρο 215 παρ. 2 ΚΠολΔ, ώστε να αποκατασταθεί η δικονομική ισότητα των διαδίκων. Δηλαδή, η προθεσμία κατάθεσης των προτάσεων αρχίζει να μετρά από την επομένη της τριακοστής ημέρας από την κατάθεση της αγωγής και της εξηκοστής ημέρας για τους κατοίκους αλλοδαπής. Στην Αιτιολογική έκθεση του νέου νόμου αναφέρεται ότι « με τη νέα διατύπωση του άρθρου 237 παρ.1 ΚΠολΔ, αντιμετωπίζεται το ζήτημα της ισότητας των διαδίκων ως προς την προθεσμία κατάθεσης των προτάσεων, που το ισχύον σύστημα παραβιάζει, εφόσον η προθεσμία για την κατάθεση των προτάσεων του εναγομένου είναι μικρότερη (70 ημέρες) από ό,τι ισχύει για τον ενάγοντα (100 ημέρες) , ενόψει του ότι με την προτεινόμενη ρύθμιση και για τους δύο διαδίκους ισχύει η ίδια προθεσμία των 90 ημερών». Πρόκειται απλώς για διαφορετική διατύπωση του άρθρου 237 παρ.1 ΚΠολΔ , διότι η λήξη της προθεσμίας για επίδοση της αγωγής , που είναι ένα χρονικό διάστημα 30 ή 60 ημερών, υπολογίζεται και πάλι με αφετηρία το αρχικό σταθερό χρονικό σημείο της κατάθεσης της αγωγής. Επισημαίνεται εδώ ότι ο υπολογισμός της προθεσμίας ενεργείας για κατάθεση των προτάσεων δεν αποκλείει βεβαίως την κατάθεση προτάσεων κατά τον χρόνο πριν από τη λήξη της προθεσμίας επίδοσης , δηλαδή από τη στιγμή της κατάθεσης της αγωγής, αφού η σχετική προθεσμία σκοπό έχει τον εντοπισμό της τελευταίας κατά νόμο ημέρας για κατάθεση προτάσεων. Το σημείο στο οποίο πράγματι τροποποιείται το προγενέστερο άρθρο 237 ΚΠολΔ είναι η επιμήκυνση του χρόνου κατάθεσης των προτάσεων από 100 σε 120 ημέρες (αν υπολογίσει κανείς την προθεσμία από την κατάθεση της αγωγής) για τον ενάγοντα και από 70 σε 90 ημέρες (αν υπολογίσει κανείς την προθεσμία από την τελευταία ημέρα εμπρόθεσμης προς αυτόν επίδοσης) για τον εναγόμενο.

¹ ΔιοικΟΛΑΠ 11/7.5.2014, ΕΠολΔ 2014.162 ·Βόκας,Εισήγηση για την εφαρμογή του ν. 4335./2015 στην τακτική διαδικασία κατά την ημερίδα της ΕΣΔι της 1.12.2015, Αρμ.2016.18·Γεωργουλέας,Η δίκη ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων κατά την τακτική διαδικασία :νομοτεχνικά ζητήματα, πρακτικά προβλήματα εφαρμογής και προτεινόμενες λύσεις, ΕλλΔνη 2016.494 · αντιθ. Μαντζουράνης, Πρότυπα πολιτικής δίκης και μοντέλα οργάνωσης της Δικαιοσύνης. Συγχρόνως παρουσίαση μίας πρόσφατης έρευνας της εταιρείας Δικαστικών μελετών, ΕΠολΔ 2016.364 · ο ίδιος,Η νέα τακτική διαδικασία υπό το πρίσμα των θεμελιωδών αρχών της πολιτικής δίκης- ιδίως η απόδειξη των ισχυρισμών, στον Τόμο «Η νέα τακτική διαδικασία υπό το πρίσμα των θεμελιωδών αρχών της πολιτικής δίκης» (42^ο πανελλήνιο Συνέδριο Ε.Ε.Δ 2018), σελ. 241επ.

Μέσα στην ίδια προθεσμία του άρθρου 237 παρ.1 ΚΠολΔ κατατίθενται και τα πληρεξούσια έγγραφα προς τους δικηγόρους. Τα τελευταία προσκομίζονται εξάλλου παραδεκτά, όχι μόνον με τις προτάσεις, αλλά και με την προσθήκη των προτάσεων² ή με προφορική δήλωση στο ακροατήριο κατά την τυπική συζήτηση³. Η πρόβλεψη στο νέο άρθρο 237 ΚΠολΔ για εφαρμογή του άρθρου 227 ΚΠολΔ, επί μη προσκομιδής του πληρεξουσίου, επέλυσε τη διχογνωμία που είχε ανακύψει στη νομολογία ως προς την επιστράτευση του άρθρου 227 ΚΠολΔ⁴ ή του άρθρου 105 ΚΠολΔ⁵. Ορθά προκρίθηκε εδώ η εφαρμογή του άρθρου 227 ΚΠολΔ, μολονότι αυτό δεν εναρμονίζεται απολύτως με το γράμμα της διάταξης, διότι αποτρέπει σοβαρές καθυστερήσεις, τις οποίες συνεπάγεται η κατ'άρθρ.105 ΚΠολΔ έκδοση μη οριστικής απόφασης.⁶ Και ενώ θεωρείται εύστοχη η ρητή επιστράτευση του άρθρου 227 ΚΠολΔ για την προσκομιδή του πληρεξουσίου, άστοχη κρίνεται η νέα διατύπωση του άρθρου 237 παρ.1 ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο, επί μη προσκομιδής του πληρεξουσίου εντός της ταχθείσας προθεσμίας εκδίδεται οριστική απόφαση. Διότι, οριστική λόγω ερημοδικίας είναι πράγματι η απόφαση επί μη προσκομιδής του πληρεξουσίου είτε από τον ενάγοντα, οπότε η αγωγή απορρίπτεται ως ουσία αβάσιμη, δυνάμει του άρθρου 272 ΚΠολΔ, είτε από τον εναγόμενο, οπότε η αγωγή γίνεται δεκτή κατ' ουσίαν δυνάμει του άρθρου 271 ΚΠολΔ. Αν όμως αμφότεροι οι διάδικοι δεν προσκομίσουν τα πληρεξούσια έγγραφα, τότε η συζήτηση ματαιώνεται, κατ' εφαρμογή του άρθρου 260 ΚΠολΔ και απόφαση δεν εκδίδεται. Ακόμη δε κι αν η μη προσήκουσα παράσταση αμφοτέρων των διαδίκων διαπιστωθεί από το δικαστήριο μετά τη συζήτηση, η απόφαση που εκδίδεται και κηρύσσει ματαιωμένη τη συζήτηση δεν είναι οριστική, αλλά μη οριστική, διότι η δίκη δεν έχει τερματιστεί, αλλά συνεχίζεται με κλήση.⁷

Στην παρ.3 απεικονίζεται η νομολογία που διαμορφώθηκε σε ζητήματα στα οποία ο ν. 4335/2015 προκάλεσε ερμηνευτικές δυσκολίες και επιπλοκές. Επί παραπομπής σε αρμόδιο δικαστήριο, με την προσήκουσα διαδικασία ή όταν κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση, η προθεσμία κατάθεσης των προτάσεων του άρθρου 237 ΚΠολΔ ισχύει ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου στο οποίο παραπέμπεται η διαφορά, ή κατά τη συζήτηση, αφού η προηγούμενη κηρύχθηκε απαράδεκτη. Δηλαδή, οι προτάσεις κατατίθενται εντός 90 ή 120 ημερών, από την κατάθεση της κλήσης. Αντίθετη λύση υιοθετείται επί αναστολής της δίκης, δυνάμει των άρθρων 249, 250 ΚΠολΔ. Ορθά

² ΠολΠΑΘ 2492/2017, σε Διαμαντόπουλο, Αστικό Δικονομική δίκαιο και νομολογιακό γίνεσθαι (2019), σελ. 60.

³ Μακρίδου, Τακτική διαδικασία, σελ. 124.

⁴ Ενδεικτικά, ΠολΠΡοδ 18/2017, ΝΟΜΟΣ· ΠολΠΘεσ 3074/2017, ΝοΒ 2017.1658, παρατ. Ασημακοπούλου, και αναλυτικά Μακρίδου, Τακτική διαδικασία, σελ. 124/125.

⁵ Ενδεικτικά, ΠολΠΘεσ 2953/2017, σε Διαμαντόπουλο, ΑσΔικΔ, σελ. 55· ΜονΠΑΘ 4186/2016, ΝοΒ 2017.855, παρατ. Κλουδά.

⁶ Μακρίδου- Απαλαγάκη- Διαμαντόπουλος, Πολιτική Δικονομία 2 (2018), σελ.13-14· Κώνστα, Η δικαστική πληρεξουσιότητα και η προσκομιδή του δικαστικού ενσήμου υπό το πρίσμα του ν. 4335/2015, ΕλλΔνη 2018.354.

⁷ Μακρίδου, Τακτική διαδικασία, σελ.174.

προβλέπεται εδώ ότι δεν απαιτείται εκ νέου τήρηση της προθεσμίας του άρθρου 237 παρ. 1 ΚΠολΔ για κατάθεση προτάσεων στη συζήτηση που ακολουθεί την αναστολή και δικάσιμος ορίζεται με την κατάθεση της κλήσης⁸. Διότι η συζήτηση που ακολουθεί αποτελεί συνέχεια της προηγούμενης, οι διάδικοι έχουν ήδη προβάλει τους ισχυρισμούς τους και το δικαστήριο έχει ήδη υπεισέλθει τόσο στο παραδεκτό, όσο και στην ουσία της διαφοράς. Καθιερώνεται όμως η δυνατότητα κατάθεσης συμπληρωματικών προτάσεων μέχρι τη συζήτηση, με δυνατότητα προβολής και όσων προνομιακών ισχυρισμών εμπίπτουν στην παρ.5 άρθρου 237 ΚΠολΔ, οι οποίοι πάντως πρέπει να προβληθούν το αργότερο 20 ημέρες πριν από τη συζήτηση.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθεί η προσθήκη στο άρθρο 155 ΚΠολΔ, ως προς την άσκηση της αίτησης επαναφοράς των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση, όταν δεν τηρήθηκε η προθεσμία κατάθεσης προτάσεων εξαιτίας ανώτερης βίας ή δόλου του αντιδίκου (άρθρ. 152 ΚΠολΔ). Στο νέο άρθρο 155 ΚΠολΔ⁹ προβλέπεται ότι εκπρόθεσμες προτάσεις με αίτημα επαναφοράς « κατατίθενται στη γραμματεία του δικαστηρίου, εφόσον ο διάδικος έχει ενημερώσει προηγουμένως τον αντίδικό του περί της ενέργειάς του αυτής, με την αποστολή ηλεκτρονικού μηνύματος στη δηλωθείσα ηλεκτρονική διεύθυνση, η αποτύπωση του οποίου προσκομίζεται στον σχετικό φάκελο». Η διάταξη επιχειρεί να διασφαλίσει το δικαίωμα ακροάσεως του αντιδίκου, ώστε ο τελευταίος να είναι ενήμερος ως προς την αίτηση επαναφοράς που ο αντίδικός του υπέβαλε. Υπ' αυτή την έννοια, κινείται προς την ορθή κατεύθυνση. Ωστόσο, η διατύπωση της διάταξης είναι μάλλον άστοχη, διότι αναφέρεται σε κατάθεση των εκπρόθεσμων προτάσεων, μόνον εφόσον έχουν προηγηθεί οι αναφερόμενες ενέργειες. Δηλαδή εξαρτά την ίδια την κατάθεση των προτάσεων στη γραμματεία του δικαστηρίου από την προηγούμενη διαπίστωση ότι ο αντίδικος έχει ενημερωθεί σχετικά. Αν τέτοια ενημέρωση δεν έχει προηγηθεί με τον τρόπο που το άρθρο 155 ΚΠολΔ προβλέπει, δεν επιτρέπεται κατάθεση των εκπρόθεσμων προτάσεων. Ασαφές παραμένει, ποιός είναι αρμόδιος να ελέγξει την αποστολή του σχετικού ηλεκτρονικού μηνύματος και την προσκομιδή του στον φάκελο της υποθέσεως, να επιτρέψει δε ή όχι την κατάθεση των προτάσεων. Κατά νόμο, μόνον το δικαστήριο θα δικαιούνταν να προβεί στον σχετικό έλεγχο, κάτι όμως που δεν είναι δυνατόν κατά τον χρόνο κατάθεσης των προτάσεων. Η νέα διάταξη φαίνεται να εναποθέτει στη γραμματεία του δικαστηρίου τον έλεγχο της ύπαρξης του ηλεκτρονικού μηνύματος, διότι μόνον αυτή παρεμβάλλεται για την κατάθεση των προτάσεων. Εκτός από το προφανές ότι η γραμματεία δεν αποτελεί δικαιοδοτικό όργανο, ούτε δικαιούται να ελέγξει την ηλεκτρονική ενημέρωση του αντιδίκου για να επιτρέψει ή όχι την κατάθεση των εκπρόθεσμων προτάσεων, η νέα ρύθμιση

⁸ Έτσι και Μακρίδου, Τακτική διαδικασία, σελ.156 · η ίδια, ΝοΒ 2019. 2100 . Αντίθετη θέση περί εφαρμογής των άρθρων 237 και 238 ΚΠολΔ επί αναστολής δίκης των άρθρων 249, 250 ΚΠολΔ είχε υιοθετήσει η ΟλΔικ. Πρωτοδικών Χαλκίδας 2/2019,ΕλλΔνη 2019.180, παρατ. Αλαπάντα και Αθ. Πανταζόπουλου.

⁹ Το οποίο εφαρμόζεται και στις εκκρεμείς υποθέσεις (άρθρ. 116 παρ.1β' ν. 4842/2021).

φαίνεται ότι θα προκαλέσει σοβαρά προβλήματα κατά την εφαρμογή της στην πράξη.

Σύμφωνα με τη διάταξη μεταβατικού δικαίου του άρθρου 116 παρ.1^{α'} ν. 4842/2021, η παρ.1 άρθρ. 237 ΚΠολΔ εφαρμόζεται σε όσα ένδικα βοηθήματα και δικόγραφα κατατίθενται μετά την 1/1/2022. Μολονότι ο νομοθέτης παρέλειψε να προβλέψει μεταβατικό δίκαιο για την παρ.2 άρθρου 237 ΚΠολΔ (« Οι αμοιβαίες αντικρούσεις γίνονται με προσθήκη στις προτάσεις, οι οποίες κατατίθεται μέσα στις επόμενες 15 ημέρες από τη λήξη της παραπάνω προθεσμίας...»), εντούτοις, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, θα πρέπει και η παρ. 2 να εφαρμόζεται σε όσα ένδικα βοηθήματα και δικόγραφα κατατίθενται μετά την 1/1/2022.

2. Παρεμπίπτουσες αγωγές- ανταγωγές – παρεμβάσεις- προσεπικλήσεις και ανακοινώσεις

Στο επόμενο άρθρο 238 ΚΠολΔ περιλαμβάνονται, ορθά, πλέον και οι παρεμπίπτουσες αγωγές για τις οποίες δεν προέβλεπε ο ν. 4335/2015. Υπό το προισχύον καθεστώς, η μη αναφορά τους στο άρθρο 238 ΚΠολΔ είχε δημιουργήσει ερμηνευτικά προβλήματα κυρίως ως προς το χρόνο άσκησης των αυτοτελών παρεμπιπτουσών αγωγών¹⁰. Διότι το μεν άρθρο 238 ΚΠολΔ δεν τις περιελάμβανε, ενώ το άρθρο 283 παρ. 2 ΚΠολΔ προβλέπει ότι αυτές ασκούνται σε κάθε στάση της πρωτοβάθμιας δίκης, μέχρι τη συζήτηση. Έτσι υπήρξε διχογνωμία ως προς τον χρόνο άσκησής τους και ειδικότερα τέθηκε το ζήτημα, αν υπερισχύει το άρθρο 283 παρ.2 ΚΠολΔ ή αν πρέπει και γι' αυτές να εφαρμοστεί το άρθρο 238 ΚΠολΔ, μολονότι αυτό δεν τις κατονομάζει ρητά. Αυτή τη διχογνωμία επιχειρεί να άρει το νέο άρθρο 238 ΚΠολΔ, εντάσσοντας σ' αυτό ρητά τις παρεμπίπτουσες αγωγές. Προβλέπει, δηλαδή, ότι η προθεσμία για την άσκηση των παρεμπιπτουσών αγωγών, όπως και όλων των λοιπών αναφερόμενων διαδικαστικών πράξεων παραμένει η ίδια, δηλαδή 60 ή 90 ημερών από την κατάθεση της αγωγής, με την προβλεπόμενη επιμήκυνση των προθεσμιών σε 90 και 120 ημέρες αντίστοιχα, αν ο εναγόμενος ή κάποιος ομόδικός του κατοικεί στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής. Και ενώ ο ν. 4842/2021, με τη νέα του διατύπωση, επέλυσε το ζήτημα του χρόνου άσκησης των αυτοτελών παρεμπιπτουσών αγωγών, γεννά ατυχώς νέο πρόβλημα όσον αφορά πλέον στο χρόνο άσκησης των μη αυτοτελών παρεμπιπτουσών αγωγών. Ενόψει της χρήσης αδιακρίτως του όρου «παρεμπίπτουσες αγωγές» στο νέο άρθρο 238 ΚΠολΔ, το ερώτημα που ήδη τίθεται είναι, αν η προθεσμία του νέου άρθρου 238 ΚΠολΔ με αφετηρία την κατάθεση της αγωγής καταλαμβάνει και τις μη αυτοτελείς παρεμπίπτουσες αγωγές ή υπερισχύει το άρθρο 283 παρ.2 ΚΠολΔ, που επιτρέπει την άσκησή τους και κατ' έφεση, εφόσον αυτές στηρίζονται σε μεταγενέστερα της

¹⁰ Διότι για τις μη αυτοτελείς παρεμπίπτουσες αγωγές εξακολουθούσε να ισχύει το άρθρο 283 παρ.2 ΚΠολΔ, που επέτρεπε την άσκησή τους και στο δεύτερο βαθμό. Αναλυτικά για το πρόβλημα ερμηνείας του προισχύοντος άρθρου 238 ΚΠολΔ, βλ. *Μακρίδου*, Τακτική διαδικασία, σελ.131.

πρωτοβάθμιας συζήτησης περιστατικά.¹¹ Κατά την άποψή μου, το άρθρο 283 παρ.2 ΚΠολΔ θα υπερισχύσει εν προκειμένω, διότι πρόκειται για μία ειδική ρύθμιση, η οποία μάλιστα συμβάλλει στην οικονομία της δίκης, αποτελεί δε σταθερή και αναλλοίωτη, κατά τη διαδρομή του χρόνου, δικονομική ρύθμιση. Ο νομοθέτης του ν. 4842/2021 εξάλλου δεν την τροποποίησε, αλλά τη διατήρησε, σε αντίφαση πάντως, προς το νέο άρθρο 238 ΚΠολΔ. Ορθότερα λοιπόν, οι μη αυτοτελείς παρεμπόδιτες αγωγές εξακολουθούν να ασκούνται και κατ' έφεση, παρόλη τη νέα μη επιτυχή διατύπωση του άρθρου 238 ΚΠολΔ.

Ως προς την προθεσμία κατάθεσης των προτάσεων, προβλέπεται για όλες τις προσεπικλήσεις, ανταγωγές, παρεμπόδιτες αγωγές κλπ ότι η κατάθεση των προτάσεων γίνεται καταρχήν σε προθεσμία εκατόν είκοσι (120) ή εκατόν ογδόντα (180) ημερών, με αφετηρία την κατάθεση της αγωγής. Λ.χ αν ο προσεπικληθείς διάδικος επιθυμεί να ασκήσει παρέμβαση, έχει στη διάθεσή του προθεσμία 90 ημερών από την κατάθεση της αγωγής και 30 ημερών, αν η προσεπικλήση του επιδοθεί την τελευταία ημέρα της προβλεπόμενης 60ήμερης προθεσμίας. Οι προτάσεις επί της παρεμβάσεως κατατίθενται εντός 120 ημερών από την κατάθεση της αγωγής, δηλαδή εντός 30 ημερών από την επίδοση της παρεμβάσεως. Επισημαίνεται ότι το νέο άρθρο 238 ΚΠολΔ καθιερώνει δεύτερο αφετηριακό σημείο για την κατάθεση των προτάσεων, διαφορετικό από εκείνο του άρθρου 237 παρ. 1 ΚΠολΔ. Εδώ δεν αποτελεί αφετηρία για τον υπολογισμό της προθεσμίας κατάθεσης των προτάσεων η λήξη της προθεσμίας για επίδοση της αγωγής κατ' άρθρ. 215 παρ. 2 ΚΠολΔ, όπως συμβαίνει στο άρθρο 237 ΚΠολΔ, αλλά η κατάθεση της αγωγής. Ο νομοθέτης προφανώς θέλησε να συγκεντρώσει στο ίδιο καταληκτικό σημείο από την κατάθεση της αγωγής, την κατάθεση των προτάσεων επί όλων των διαδικαστικών πράξεων της δίκης, που είναι είτε η 120^η είτε η 180^η μέρα από την κατάθεση της αγωγής. Αυτή η συγκέντρωση στο ίδιο καταληκτικό σημείο είναι πάντως πιθανόν να μην επιτευχθεί, όταν η λήξη της προθεσμίας για επίδοση της αγωγής κατ' άρθρ. 215 παρ. 2 ΚΠολΔ συμπίπτει με εξαιρετικά ημέρα (άρθρ. 144 παρ.1 ΚΠολΔ). Διότι τότε η προθεσμία για την κατάθεση των προτάσεων επί της αγωγής θα είναι μακρύτερη εκείνης επί των διαδικαστικών πράξεων του άρθρου 238ΚΠολΔ.

Ως προς το διαχρονικό δίκαιο, το άρθρο 116 παρ. 1 α' ν. 4842/2021 προβλέπει ότι το άρθρο 238 ΚΠολΔ εφαρμόζεται για όσα ένδικα βοηθήματα και δικόγραφα πρόκειται να κατατεθούν μετά την 1.1.2022. Λ.χ, αν η αγωγή ασκήθηκε προ της 1.1.2022 και η ανταγωγή μετά την 1.1.2022, η προθεσμία κατάθεσης προτάσεων επί της αγωγής θα καταλαμβάνεται από το προϊσχύον άρθρο 237 ΚΠολΔ, ενώ η προθεσμία κατάθεσης προτάσεων επί της ανταγωγής θα καταλαμβάνεται από το νέο άρθρο 238 ΚΠολΔ. Αν η προσεπικλήση ασκήθηκε πρό της 1.1.2022, η προθεσμία κατάθεσης προτάσεων επ' αυτής θα καταλαμβάνεται από το προϊσχύον άρθρο 238 ΚΠολΔ και αν ασκηθεί

¹¹ ΟΛΑΠ 10/2007, ΕΠολΔ 2008.40, παρατ. Απαλαγάκη.

παρέμβαση μετά από την προσεπίκληση μετά την 1.1.2022, τότε η προθεσμία για κατάθεση προτάσεων επί της παρεμβάσεως θα διέπεται από το νέο άρθρο 238 ΚΠολΔ. Επειδή, πάντως, η αλλαγή των προθεσμιών για κατάθεση των προτάσεων που επέφερε ο ν. 4842/21 είναι ευνοϊκή για τους διαδίκους λόγω της επιμήκυνσής τους, δεν φαίνεται καταρχήν να δημιουργείται κάποιο σοβαρό πρόβλημα εξαιτίας του διαχρονικού δικαίου .

3. Τυπική συζήτηση - Προβολή νέων ισχυρισμών

A. Ο ν. 4842/2021 διατηρεί την τυπική συζήτηση και την έγγραφη, χωρίς μάρτυρες διεξαγωγή της. Συνοδεύεται δε από την τροποποίηση της παρ. 2 άρθρου 115 ΚΠολΔ, σύμφωνα με την οποία *«Αν δεν ορίζεται διαφορετικά, στον πρώτο βαθμό καθώς και στις υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, η συζήτηση είναι προφορική»* . Διαφορετικά ορίζεται πλέον στα άρθρα 237, 238, 592 παρ.2 και 242 παρ. 2 ΚΠολΔ. Η νέα διατύπωση επισφραγίζει, ως θεμελιώδη δικονομική αρχή, την γραπτή διεξαγωγή της τακτικής διαδικασίας. Παρόλες τις σφοδρές επικρίσεις που δέχθηκε ο αποκλεισμός των μαρτύρων και η ευρεία χρήση του επισφαλούς αποδεικτικού μέσου των ενόρκων βεβαιώσεων, ο ν. 4842/2021 βάδισε πιστά στα χνάρια του ν. 4335/2015.

Η δικονομική νομοθεσία επιβάλλεται, όμως, να συμβαδίζει με την πραγματικότητα, ώστε να εξασφαλίζει την ορθή απεικόνισή της τελευταίας στις δικαστικές αποφάσεις. Για να συμβεί αυτό, θα πρέπει να ξεκινήσει κανείς από την παραδοχή ότι υπάρχουν υποθέσεις για τις οποίες αρκεί η γραπτή απόδειξη και υποθέσεις των οποίων η διερεύνηση απαιτεί την εξέταση μαρτύρων. Για αμφότερες τις ως άνω κατηγορίες υποθέσεων, οφείλει ο δικονομικός νομοθέτης να εξασφαλίζει εξίσου αποτελεσματική δικαστική προστασία, ώστε, όποιες και αν είναι οι αποδεικτικές ανάγκες κάθε διαφοράς, να επιτυγχάνεται εντέλει η έκδοση δικαστικών αποφάσεων με ταχύτητα και ορθότητα. Δυστυχώς, τόσο ο ν. 4335/2015, όσο και ο ν. 4842/2021 κινούνται προς άλλη κατεύθυνση. Για όσες υποθέσεις κρίνεται απολύτως αναγκαία η εξέταση μαρτύρων, προβλέπεται επανάληψη της συζήτησης κατά την παρ.8 άρθρου 237 ΚΠολΔ, η οποία μόνον ως τιμωρητική για τους διαδίκους μπορεί να εκληφθεί, λόγω της μεγάλης και αδικαιολόγητης καθυστέρησης που αυτή συνεπάγεται. Εντέλει καθιερώνεται δύο ταχυτήτων δικαστική προστασία. Η «γρήγορη» για όσες αρκεί η γραπτή διεξαγωγή και η «αργή» για όσες απαιτούνται μάρτυρες. Η διαφορετική μεταχείριση των υποθέσεων θα μπορούσε να αποτραπεί με μία λύση, που εκ προοιμίου απορρίφθηκε από τη νομοπαρασκευαστική επιτροπή του ν. 4842/2021..Είχε μάλιστα υπερψηφιστεί από την προηγούμενη νομοπαρασκευαστική επιτροπή που συστάθηκε με το ΦΕΚ 343/6-5-2020 για την τροποποίηση του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Η υπερψηφισθείσα πρόταση δεν επέζησε, διότι η θητεία της Επιτροπής έληξε την 30/9/2020 και οι εργασίες της δεν

συνεχίστηκαν.¹² Κεντρικό σημείο της πρότασης αποτελεί η υποχρέωση του εισηγητή επί πολυμελούς πρωτοδικείου, του δικαστή επί μονομελούς πρωτοδικείου ή του ειρηνοδίκη να αποφασίσουν πριν από τη συζήτηση, αν αυτή θα διεξαχθεί με έγγραφα ή με μάρτυρες.¹³ Για την εξέταση μαρτύρων εκδίδεται ανέκκλητη διάταξη ορισμένες ημέρες πριν από τη συζήτηση, η οποία καταχωρίζεται στο οικείο βιβλίο του δικαστηρίου και γνωστοποιείται στους διαδίκους από τη γραμματεία. Στη θέση μίας επανάληψης της συζήτησης του άρθρου 237 παρ.8 ΚΠολΔ, που διατάσσεται μετά τη συζήτηση, προτείνεται ο τρόπος διεξαγωγής της δίκης (γραπτός ή με μάρτυρες) να διατάσσεται πριν από τη συζήτηση. Έτσι η δίκη διεξάγεται σε κάθε περίπτωση κατά την ορισθείσα δικάσιμο και αποτρέπονται οι σοβαρές καθυστερήσεις που συνεπάγεται μία επανάληψη της συζήτησης. Η επιτροπή του ν. 4842/2021 αντέλεξε στη λύση αυτή, με τα ακόλουθα επιχειρήματα, όπως αυτά παρατίθενται στην σχετική Αιτιολογική έκθεση « *Η ενδεχόμενη πρόταση για την έκδοση της ως άνω διάταξης πριν από τη συζήτηση της αγωγής μεταθέτει τη διάσκεψη της υπόθεσης σε χρόνο πριν από τη συζήτηση της αγωγής, προϋποθέτει την πλήρη ενημέρωση του εισηγητή δικαστή για τη δικογραφία (παραδεκτό και νόμω βάσιμο της αγωγής), εν όψει του ότι το άρθρο 237 παρ. 6 ΚΠολΔ κάνει λόγο για απόλυτα αναγκαία κρίση για την εξέταση των μαρτύρων, πέρα και ανεξάρτητα από το γεγονός ότι μπορεί να επισυμβεί παραίτηση από την αγωγή ή διακοπή της δίκης. Παραλλαγή του αμέσως ως άνω συστήματος δοκιμάστηκε με τον ν. 2915/2001 και έμεινε πρακτικώς ανεφάρμοστη, εξαιτίας του φόρτου εργασιών και λοιπών υποχρεώσεων του δικαστή.»*

Είναι σαφές ότι η προτεινόμενη λύση καλεί το δικαστήριο να ασχοληθεί με την υπόθεση λίγες ημέρες προ της συζητήσεως. Δεν πρόκειται όμως για διερεύνηση ούτε του παραδεκτού, ούτε του νόμω βάσιμου, ούτε βεβαίως της ουσίας της διαφοράς. Για την έκδοση διάταξης περί εξετάσεως μαρτύρων πριν από τη συζήτηση, θα αρκούσε μία αρχική, προσεκτική μελέτη του φακέλου, ώστε να διαμορφώσει ο δικαστής άποψη ως προς την αναγκαιότητα εξετάσεως των μαρτύρων.¹⁴ Στο « *φόρτο και τις λοιπές υποχρεώσεις του δικαστή*», που επισημαίνονται στην Αιτιολογική έκθεση, δεν προστίθεται κάποια άξια λόγου επιβάρυνση, αλλά προτείνεται η έγκαιρη και πριν από τη συζήτηση ελάχιστη ενασχόλησή του με την υπόθεση, μία ενασχόληση εύλογα αναμενόμενη. Στη θέση της ισχύουσας σήμερα αδράνειας του

¹² Αναλυτικά για τη σύνθεση, το έργο και τις προτάσεις της εν λόγω Επιτροπής, βλ. *Αρβανιτάκη/Μακρίδου*, Η ημιτελής τροποποίηση ως προς την τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια (Στο πλαίσιο των εργασιών της από 6/5/2020 νομοπαρασκευαστικής επιτροπής για την τροποποίηση των διατάξεων του ΚΠολΔ), ΕΠολΔ 2020.225επ.

¹³ *Αρβανιτάκης/Μακρίδου*, ΕΠολΔ 2020.230/231.

¹⁴ *Αρβανιτάκης/Μακρίδου*, ΕΠολΔ 2020.230.

δικαστηρίου¹⁵ κατά την προδικασία¹⁶ και μέχρι και την τυπική συζήτηση, προτείνεται η ενεργοποίησή του ορισμένες ημέρες πριν από αυτήν. Αν σταθμίσει κανείς τα οφέλη της πρότασης για τους διαδίκους και για τη δικαιοσύνη σε επίπεδο επιτάχυνσης, δεν μπορεί παρά να τη θεωρήσει αρκούντως πειστική.

B.

Στις σημαντικότερες διορθωτικές παρεμβάσεις του ν. 4842/2021 συγκαταλέγεται η επαναφορά, στην παρ. 5 του άρθρου 237ΚΠολΔ, ορισμένων από τις προισχύουσες εξαιρέσεις του συγκεντρωτικού συστήματος. Ως γνωστόν, ο ν. 4335/2015 είχε ολοσχερώς καταργήσει τη δυνατότητα προβολής νέων ή αποδεικνυόμενων με έγγραφο και ομολογία, καθώς και όσων δεν είχαν προβληθεί εγκαίρως από δικαιολογημένη αιτία, ισχυρισμών μετά την κατάθεση των προτάσεων στον πρώτο βαθμό. Νέοι ισχυρισμοί μπορούσαν παραδεκτά να προβληθούν μόνον κατ' έφεση (άρθρ. 527 ΚΠολΔ). Μετά την ομόφωνη κατακραυγή του νομικού κόσμου για την κατάργηση του άρθρου 269 ΚΠολΔ με τις εξαιρέσεις του ¹⁷, που συνιστά θεμελιώδη δικονομική αρχή από γενέσεως του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ο ν. 4842/2021 παρεμβαίνει διορθωτικά και προβλέπει στην παρ.5 του άρθρου 237 ΚΠολΔ ότι «*Ισχυρισμοί που γεννήθηκαν μετά την παρέλευση της προθεσμίας για την κατάθεση των προτάσεων και της προθεσμίας αντίκρουσης ή αποδεικνύονται εγγράφως ή με δικαστική ομολογία του αντιδίκου μπορούν να προταθούν με προσθήκη στις προτάσεις το αργότερο είκοσι (20) ημέρες πριν από την ορισθείσα συζήτηση*». Επαναφέρει έτσι εν μέρει το πρωτοβάθμιο δικαστήριο στον εγγενή του ρόλο. Το φυσικό περιβάλλον προβολής και διερεύνησης των πραγματικών ισχυρισμών είναι ο πρώτος και όχι ο δεύτερος δικαιοδοτικός βαθμός. Δεν νοείται λοιπόν ένας απόλυτος αποκλεισμός προβολής των πραγματικών ισχυρισμών στον πρώτο βαθμό και το επιτρεπτό προβολής τους στον δεύτερο δικαιοδοτικό βαθμό (άρθρ. 527 ΚΠολΔ). Ένα τέτοιο σχήμα, όπως είχε εισαχθεί με το ν. 4335/2015, ήταν επιβλαβές για την ορθότητα των δικαστικών αποφάσεων. Η σχετική διάταξη του ν. 4842/2021 βελτιώνει την προισχύουσα ρύθμιση, επαναφέροντας μερικά το προισχύον άρθρο 269 ΚΠολΔ. Ορθά, κατά τη γνώμη μου, δεν επαναφέρει, μεταξύ των προνομιακών ισχυρισμών, όσους δεν προβλήθηκαν εγκαίρως από δικαιολογημένη αιτία, διότι η εν λόγω περίπτωση - εξαίρεση, την οποία προέβλεπε το προισχύον άρθρο 269 ΚΠολΔ, θα μπορούσε να οδηγήσει σε υπερβολική διεύρυνση των εξαιρέσεων. Παρόλαυτά, η βελτίωση που εισάγει ο ν. 4842/2021 παραμένει μία «στενόκαρδη» βελτίωση, για τους παρακάτω λόγους.

¹⁵ Μακρίδου, ΝοΒ2019.2098/2099.

¹⁶ Ενεργοποίηση του δικαστή κατά την προδικασία δεν επιτυγχάνεται ούτε με μετακίνηση, διά του ν. 4842/2021, αυτούσιου του εδ. α' άρθρου 232 ΚΠολΔ στην παρ.5 άρθρου 237 ΚΠολΔ. Βλ. κατωτ. στο κείμενο υπό 3 Β'.

¹⁷ Με προεξάρχουσα την ΔιοικΟΛΑΠ 11/7.5.2014, ΕΠολΔ 2014.162.

1^{ον}. Διότι επιτρέπει την προβολή των νέων ισχυρισμών μέχρι είκοσι (20) ημέρες πριν από τη συζήτηση. Είναι άξιον απορίας, για ποιόν λόγο να μην επιτρέπεται η παραδεκτή προβολή των προβλεπόμενων ισχυρισμών μέχρι τη συζήτηση (με δυνατότητα αντίκρουσης μετά τη συζήτηση), αφού ούτως ή άλλως η συζήτηση παραμένει τυπική. Εφόσον το δικαστήριο δεν έχει - ατυχώς- επαφή με την ουσία της υπόθεσης ούτε καν κατά τη συζήτηση, ποιά ανάγκη υπαγόρευσε τη χρονική οριοθέτηση της προβολής νέων ισχυρισμών μέχρι είκοσι (20) ημέρες πριν από τη συζήτηση και όχι μέχρι τη συζήτηση?

2^{ον}. Διότι στην παράγραφο 3 του άρθρου 254 ΚΠολΔ προστίθεται η πρόταση « *Νέοι ισχυρισμοί και νέα αποδεικτικά μέσα δεν επιτρέπονται*». Έτσι, ανατρέπεται η κρατούσα και ορθή νομολογία και θεωρία προ του ν. 4335/2015, η οποία επέτρεπε την προβολή νέων ισχυρισμών, οι οποίοι γεννήθηκαν μεταξύ αρχικής και επαναλαμβανόμενης συζήτησης¹⁸. Σ' αυτήν απεικονιζόταν η πρόθεση της νομολογίας και της θεωρίας να διευκολύνουν κατά το δυνατόν την προβολή όσων ισχυρισμών μπορούσαν να προβληθούν στον πρώτο δικαιοδοτικό βαθμό, με στόχο την έκδοση ορθών δικαστικών αποφάσεων. Η εικόνα αυτή πλέον ανατρέπεται. Όσοι ισχυρισμοί γεννήθηκαν μεταξύ αρχικής και επαναλαμβανόμενης συζήτησης δεν προβάλλονται παραδεκτά ούτε στην τακτική, ούτε στις ειδικές διαδικασίες. Αλλά και αν ακόμη διαταχθεί επανάληψη της συζήτησης, κατ' άρθρ. 254 ΚΠολΔ, από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, ούτε εδώ οι ισχυρισμοί που γεννώνται μεταξύ αρχικής και επαναλαμβανόμενης συζήτησης προβάλλονται παραδεκτά.

3^{ον}. Διότι νομοτεχνικά, αλλά και σε επίπεδο συμβολισμού, η προβολή νέων ισχυρισμών στην πρωτοβάθμια δίκη, που αποτελεί τον φυσικό περιβάλλον προβολής των ισχυρισμών, δεν είναι ορθό να «παρεμβάλλεται» μεταξύ των ρυθμίσεων του άρθρου 237 ΚΠολΔ. Όταν μάλιστα στο ανάλογο άρθρο 527 ΚΠολΔ αφιερώνεται ιδιαίτερη ρύθμιση της δευτεροβάθμιας δίκης, δεν νοείται να μην προβλέπεται ιδιαίτερη διάταξη για τον πρώτο βαθμό, ανάλογη προς το παλαιό άρθρο 269 ΚΠολΔ. Η ένταξη της δυνατότητας προβολής νέων ισχυρισμών στο άρθρο 237 ΚΠολΔ προδίδει, πέραν των άλλων, τη διστακτικότητα του νομοθέτη ως προς την επαναφορά της.

Περαιτέρω, στην ίδια παράγραφο 5 άρθρ. 237 ΚΠολΔ μετακινείται αυτούσιο το εδ. α' άρθρου 232 ΚΠολΔ, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στον Πρόεδρο του πολυμελούς πρωτοδικείου, στο δικαστή του μονομελούς πρωτοδικείου ή στον ειρηνοδίκη, ύστερα από αίτηση των διαδίκων, να καλέσουν εγγράφως τους διαδίκους ή τους νομίμους αντιπροσώπους τους να εμφανιστούν αυτοπροσώπως κατά τη συζήτηση για να τους υποβληθούν ερωτήσεις και να δώσουν διασαφήσεις για την υπόθεση. Είναι ωστόσο εξαιρετικά αμφίβολο, αν ο δικαστής είναι πράγματι σε θέση να αξιοποιήσει τις όποιες διασαφήσεις, αλλά και να υποβάλει κρίσιμες ερωτήσεις, όταν μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν έχει ασχοληθεί με την υπόθεση.

¹⁸ Αναλυτικά *Μακρίδου*, Τακτική διαδικασία, σελ. 166/167, όπου και σχετικές παραπομπές.

Μία συνολική αποτίμηση του χρόνου κατάθεσης των προτάσεων στον πρώτο δικαιοδοτικό βαθμό (άρθρα 237 , 238 ΚΠολΔ) οδηγεί στην παρατήρηση ότι η προθεσμία κατάθεσης των προτάσεων επί αγωγής (προθεσμία ενεργείας) έχει ως αφετηρία την λήξη της προθεσμίας επίδοσης της αγωγής. Η προθεσμία κατάθεσης προτάσεων με νέους ισχυρισμούς έχει ως αφετηρία τη συζήτηση και είναι, αντιθέτως, προπαρασκευαστική .Τέλος η προθεσμία κατάθεσης προτάσεων επί παρεμπιπτούσων κλπ αγωγών, είναι προθεσμία ενεργείας και έχει ως αφετηρία την κατάθεση της αγωγής. Ο ν. 4842/2021 καθιερώνει ένα συνονθύλευμα τριών διαφορετικών αφετηριακών σημείων ως προς τις προθεσμίες κατάθεσης των προτάσεων στην τακτική διαδικασία, εξαιρετικά περίπλοκο και επισφαλές. Για του λόγου το αληθές, αναφέρω ότι ενώ οι προτάσεις ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου κατόπιν παραπομπής από αναρμόδιο δικαστήριο ή επί απαραδέκτου της συζητήσεως κατατίθενται εντός 90 ημερών από την κατάθεση της κλήσης (άρθρ. 237 παρ.3 ΚΠολΔ), οι προτάσεις στη συζήτηση μετά από ματαίωση, κατατίθενται εντός 90 ημερών από τη λήξη της προθεσμίας για επίδοση της κλήσης (άρθρ. 260, 237 παρ.1 ΚΠολΔ).

4. Επανάληψη συζήτησης δυνάμει του άρθρου 237 παρ. 8 ΚΠολΔ και κατακερματισμός του άρθρου 254 ΚΠολΔ .

Κατά την πενταετή εφαρμογή του ν. 4335/2015 διαπιστώθηκε ότι, ενώ τα δικαστήρια ήταν επιφυλακτικά στη διαταγή επανάληψης της συζήτησης με χρήση του άρθρου 237 παρ.6 ΚΠολΔ, ωστόσο προσέφευγαν όλο και συχνότερα σε επανάληψη της συζήτησης με άξονα το άρθρο 254 ΚΠολΔ. Εξ αυτού του λόγου ο ν. 4842/2021 παρενέβη στο ζήτημα της επανάληψης της συζήτησης. Ειδικότερα, διατήρησε καταρχήν , στο άρθρο 237 παρ.8 την ίδια δυνατότητα επανάληψης της συζήτησης, δυνατότητα, της οποίας , μάλιστα, το πεδίο διευρύνθηκε σημαντικά. Στη νέα ρύθμιση του άρθρου 237 παρ.8 ΚΠολΔ προβλέπεται πλέον ότι στο πλαίσιο επανάληψης της συζήτησης για εξέταση μαρτύρων όταν αυτό κρίνεται απολύτως αναγκαίο, το δικαστήριο διατάσσει και αυτοψία ή πραγματογνωμοσύνη. Συγχρόνως τροποποιείται το άρθρο 254 ΚΠολΔ , ώστε πλέον και για τις εκκρεμείς υποθέσεις (άρθρ. 116 παρ.1β' ν. 4842/2021), να μην επιτρέπεται με βάση το άρθρο 254 ΚΠολΔ να διαταχθεί οποιασδήποτε μορφής απόδειξη. Στην Αιτιολογική έκθεση του νόμου αναφέρεται, με απόλυτη διατύπωση, ότι *«Καταργείται η δυνατότητα έκδοσης μη οριστικής απόφασης για επανάληψη της συζήτησης, προκειμένου να διεξαχθούν αποδείξεις.....»*. Προφανής είναι η νομοθετική βούληση να συρρικνωθεί το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 254 ΚΠολΔ, το οποίο εμφανώς αποδυναμώνεται. Η εν λόγω διάταξη αποτελούσε ανέκαθεν ένα από τα πλέον αποτελεσματικά εργαλεία στα χέρια του δικαστή. Είχε διατηρηθεί αναλλοίωτη από το έτος 1968 που εισήχθη στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, με μόνη μικρής έκτασης νομοθετική παρέμβαση εκείνη του ν.

2915/2001¹⁹. Η πρόσφατη νομοθετική τροποποίηση αφαιρεί όμως από το άρθρο 254 ΚΠολΔ το κύριο πεδίο εφαρμογής του, αποκλείοντας την επιστράτευσή του για να διαταχθούν αποδείξεις, τόσο στην τακτική, όσο και στις ειδικές διαδικασίες, στις οποίες εφαρμόζεται αναλόγως το άρθρο 237 αριθ. 8 ΚΠολΔ (άρθρ. 591 παρ. 4 ΚΠολΔ)²⁰ . Αυτοψία, πραγματογνωμοσύνη και εξέταση διαδίκων δεν επιτρέπονται, διότι τα εν λόγω αποδεικτικά μέσα διατάσσονται πλέον μαζί με την εξέταση μαρτύρων, δυνάμει του άρθρου 237 παρ.8 ΚΠολΔ.

Σοβαρό όμως ερμηνευτικό πρόβλημα δημιουργείται πλέον στη δευτεροβάθμια δίκη. Δυνάμει του άρθρου 524 ΚΠολΔ, που καθορίζει τη διαδικασία της δευτεροβάθμιας δίκης, υπάρχει παραπομπή , μεταξύ άλλων, στο άρθρο 237 παρ.8 , όχι όμως στο άρθρο 237 παρ. 9 ΚΠολΔ. Έτσι, όταν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο διατάξει, δυνάμει του άρθρου 237 παρ.8 ΚΠολΔ , εξέταση διαδίκων, αυτοψία ή πραγματογνωμοσύνη, οι διάδικοι δεν έχουν τη δικονομική δυνατότητα να αξιολογήσουν τις αποδείξεις με κατάθεση προσθήκης. Η εν λόγω δυνατότητα ισχύει μόνον για την πρωτοβάθμια δίκη. Πρόκειται προφανώς για αβλεψία του νομοθέτη, που χρήζει άμεσης διόρθωσης.

Επισημαίνεται ότι τα κενά ή αμφίβολα σημεία, που αναφέρονται στο άρθρο 254 ΚΠολΔ, αφορούν κατά κύριο λόγο ασάφειες που σχετίζονται με το αποδεικτικό υλικό της δίκης και σπανιότερα αφορούν σε διαδικαστικά σφάλματα. Συνακόλουθα, τα τελευταία τουλάχιστον είκοσι χρόνια το άρθρο 254 ΚΠολΔ είχε ως αποκλειστικό σχεδόν ρόλο την επανάληψη της συζήτησης για προσκομιδή αποδεικτικών μέσων, κυρίως ουσιαστών εγγράφων²¹, ακόμη μάλιστα κι αν ο διάδικος δεν τα είχε επικαλεστεί στην αρχική συζήτηση.

Περαιτέρω, ερωτήματα που μάλλον θα ταλανίσουν την πράξη χρειάζονται απάντηση , ως προς τη θέση του νομοθέτη όσον αφορά στη συνύπαρξη των άρθρων 237 παρ.8 και 254 ΚΠολΔ. *Ερώτημα πρώτο.* Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο που διαπιστώνει ότι απουσιάζει ένα ουσιαστικό έγγραφο, λ.χ πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης, έχει τη δυνατότητα να διατάξει την προσκομιδή του με άξονα το άρθρο 254 ΚΠολΔ? Το άρθρο 237 παρ.7 ΚΠολΔ ορίζει ότι μετά τη συζήτηση εκδίδεται οριστική απόφαση με βάση τα στοιχεία του φακέλου της δικογραφίας, με την επιφύλαξη του άρθρου 237 παρ.8 ΚΠολΔ. Το τελευταίο δεν παρέχει τη δυνατότητα επανάληψης για προσκομιδή εγγράφων, που φαίνεται να παραμένουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 254 ΚΠολΔ, για το οποίο όμως ο νομοθέτης δεν επιφυλάσσεται. Η ίδια μάλιστα η Αιτιολογική έκθεση προβλέπει ρητά ότι δεν

¹⁹ Μακρίδου, Η επανάληψη της συζήτησης κατ'άρθρο 254 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 2005.1305/1306.

²⁰ Επισημαίνεται πάντως ότι το άρθρο 591 παρ.4 ΚΠολΔ δεν παραπέμπει, ως όφειλε, και στο άρθρο 237 παρ. 9 ΚΠολΔ, με αποτέλεσμα να μην έχουν οι διάδικοι τη δυνατότητα να καταθέσουν προσθήκη για αξιολόγηση της αυτοψίας ή της πραγματογνωμοσύνης.

²¹ Λ.χ για την προσκομιδή των αναγκαίων εγγράφων προς απόδειξη της τελεσιδικίας της αναιρεσιβαλλομένης (ΑΠ 412/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), για την προσκομιδή γνωμοδότησης του Ελληνικού Ινστιτούτου διεθνούς και Αλλοδαπού Δικαίου επί κρίσιμων εφαρμοστέων αλλοδαπών διατάξεων (ΑΠ 139/2015, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), επίσημο αντίγραφο της καταγγελίας σύμβασης εργασίας που έχει κατατεθεί στον ΟΑΕΔ (Εφθεσ 1642/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ) κλπ.

επιτρέπεται με βάση το άρθρο 254 ΚΠολΔ να διαταχθεί οποιασδήποτε μορφής απόδειξη». Είναι ωστόσο αδιανόητο να μην έχει το δικαστήριο την ευχέρεια να διατάξει την προσαγωγή οποιουδήποτε ουσιώδους εγγράφου, το οποίο θα συνέβαλε στην έκδοση ορθής δικαστικής απόφασης. Σε αντίθεση προς την ανωτέρω διατύπωση της Αιτιολογικής έκθεσης, η ύψιστη ανάγκη για έκδοση ορθών δικαστικών αποφάσεων επιβάλλει να γίνει ερμηνευτικά δεκτή η δυνατότητα του δικαστηρίου να διατάξει επανάληψη της συζήτησης (άρθρ. 254 ΚΠολΔ) για την προσκομιδή κρίσιμων εγγράφων. *Ερώτημα δεύτερο.* Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο που διαπιστώνει την ανάγκη εξετάσεως μαρτύρων και ταυτοχρόνως την ανάγκη προσκομιδής ουσιώδους εγγράφου που δεν προσκομίστηκε πώς πρέπει να ενεργήσει? Σύμφωνα με το νέο άρθρο 237 παρ.8 ΚΠολΔ και την Αιτιολογική έκθεση, επιστρατεύει το άρθρο 237 παρ.8 ΚΠολΔ για την εξέταση μαρτύρων, αλλά δεν έχει την ευχέρεια να διατάξει την προσκομιδή του εγγράφου με βάση την ίδια διάταξη. Εφόσον υιοθετήσουμε ερμηνευτικά , όπως προαναφέρθηκε, ότι εδώ επιστρατεύεται το άρθρο 254 ΚΠολΔ, πρέπει να διαταχθεί επανάληψη της συζήτησης με βάση αμφότερες τις διατάξεις, δηλαδή με βάση το άρθρο 237 παρ.8 ΚΠολΔ για να εξεταστούν μάρτυρες και με βάση το άρθρο 254 ΚΠολΔ για να προσκομιστεί το κρίσιμο έγγραφο. Τότε όμως επανέρχεται εν μέρει το πρόβλημα που είχε προκύψει επί του ν. 4335/2015. Κατ'άρθρ. 237 παρ. 8 ΚΠολΔ η επανάληψη διατάσσεται « με απλή διάταξη του δικαστηρίου», ενώ κατ'άρθρ. 254 ΚΠολΔ η επανάληψη διατάσσεται με μη οριστική απόφαση. Η συνύπαρξή τους παραμένει προβληματική .

Τα ζητήματα που τέθηκαν οφείλουν την αιτία τους στον επιχειρούμενο κατακερματισμό του άρθρου 254 ΚΠολΔ .Ο απόλυτος αποκλεισμός του από τη διεξαγωγή αποδείξεων αποτελεί πλήγμα στην έκδοση ορθής δικαστικής απόφασης. Το άρθρο 254 ΚΠολΔ, που σήμερα αποδυναμώνεται, έχει χαρακτηριστεί ως διάταξη που εκφράζει την ανάγκη συνεργασίας δικαστή και διαδίκων προς όφελος της δικαιοσύνης. Η πυκνή του εφαρμογή όλα αυτά τα χρόνια και η σημαντική συμβολή του στην έκδοση ορθών δικαστικών αποφάσεων δεν δικαιολογεί τη συρρίκνωσή του.

5. Ματαίωση της συζήτησης (άρθρ. 260 ΚΠολΔ)

Στο άρθρο 260 ΚΠολΔ, αφενός μεν αντικαθίσταται η παράγραφος 2, αφετέρου προστίθεται νέα, τέταρτη παράγραφος.

Ειδικότερα, στη δεύτερη παράγραφο , επιμηκύνεται η προθεσμία προσδιορισμού νέας συζήτησης με κλήση εντός 90 ημερών από τη ματαίωση , αντί των 60 ημερών που ίσχυαν επί ν. 4335/2015. Προβλέπεται επίσης ότι με την άπρακτη πάροδο των 90 ημερών από τη ματαίωση χωρίς να έχει ζητηθεί ο προσδιορισμός δικασίμου με κατάθεση κλήσης, η δίκη καταργείται, αντί της προισχύουσας ρύθμισης που προέβλεπε ότι η αγωγή θεωρούνταν «μη ασκηθείσα».

Ως προς το διαχρονικό δίκαιο επί ματαίωσης της συζήτησης κατά την τακτική διαδικασία, δεν υπάρχει ειδική πρόβλεψη ούτε στο άρθρο 116 παρ.1α' ν. 4842/2021

(το οποίο απαριθμεί διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας που εφαρμόζονται για όσα ένδικα βοηθήματα και δικόγραφα πρόκειται να κατατεθούν από την έναρξη ισχύος του νέου νόμου), ούτε στο άρθρο 116 παρ.1β' ν. 4842/2021, που καταλαμβάνει και τις εκκρεμείς υποθέσεις. Στο τελευταίο υπάρχει ειδική ρύθμιση μόνον για την περίπτωση που ματαιώνεται η συζήτηση αγωγής, η οποία εκδικάζεται με κάποια ειδική διαδικασία. Έτσι μένει να εφαρμοστεί εδώ η διάταξη του άρθρου 120 εδ.β' ν. 4842/2021, σύμφωνα με την οποία «*Η ισχύς του Μέρους Α' αρχίζει την 1.1.2022*», που όμως από μόνο του δεν μπορεί να δώσει λύση. Το τοπίο ,σε επίπεδο διαχρονικού δικαίου, παραμένει στο σημείο αυτό ασαφές, Διότι η προηγούμενη διαπίστωση ότι το νέο άρθρο 260 παρ.2 ΚΠολΔ δεν καταλαμβάνει τις εκκρεμείς κατά την τακτική διαδικασία αγωγές, μπορεί ερμηνευτικά να σημαίνει είτε ότι η νέα προθεσμία των 90 ημερών καταλαμβάνει ,κατ' άρθρ. 120 εδ. β' ν. 4842/2021, τη ματαίωση επί αγωγών της τακτικής διαδικασίας που ασκήθηκαν μετά την 1.1.2022, είτε ότι η νέα διάταξη ισχύει εφόσον η ματαίωση της συζήτησης έλαβε χώρα μετά την 1.1.2022, ακόμη κι αν η αγωγή είχε ασκηθεί προ της 1.1.2022.Εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη ειδική ρύθμιση, πρέπει να ανατρέξει κανείς στον γενικό κανόνα διαχρονικού δικονομικού δικαίου του άρθρου 17 ΕισΝΚΠολΔ. Σύμφωνα με αυτόν « *Οι διατάξεις των άρθρων 226 έως 281, 296 και 297 ΚΠολΔ εφαρμόζονται και στις αγωγές που είναι εκκρεμείς κατά την εισαγωγή του*». Οπως εύστοχα έχει επισημανθεί²², η εφαρμογή της εν λόγω γενικής διάταξης διαχρονικού δικαίου δεν πρέπει να ανατρέπει τετελεσμένες δικονομικές καταστάσεις. Τέτοιος κίνδυνος δεν διαφαίνεται επί αγωγής που ασκήθηκε προ της 1.1.2022, η δε συζήτηση που ματαιώνεται προσδιορίστηκε μετά την 1.1.2022. Στην περίπτωση αυτή, ορθότερα η προθεσμία που πρέπει να παρέλθει από τη ματαίωση θα υπολογιστεί σε 90 ημέρες, σύμφωνα με τη νέα διάταξη που τη διέπει. Αντιθέτως, αν η ματαίωση της συζήτησης στην τακτική διαδικασία έλαβε χώρα προ της 1.1.2022, τότε εφαρμόζεται η προθεσμία των 60 ημερών, σύμφωνα με την προισχύουσα ρύθμιση.

Περαιτέρω, ως προς τη νέα παρ.4 άρθρου 260 ΚΠολΔ, αναγράφεται στην Αιτιολογική έκθεση, ότι « *με την παρ. 4 προστίθεται ρύθμιση, με βάση την αντίστοιχη ρύθμιση για τη μη εισαγωγή προς συζήτηση των υποθέσεων συνεπεία της πανδημίας του κορωνοϊού COVID - 19 και τον επαναπροσδιορισμό τους,η οποία ήταν και είναι αναγκαία και για άλλες περιπτώσεις μη εισαγωγής υποθέσεων προς εκφώνηση,λόγω συνδρομής ανώτερης βίας, για λόγους διευκόλυνσης και ταχύτητας προσδιορισμού της νέας δικασίμου*». Η παράγραφος 4 άρθρου 260 ΚΠολΔ περιλαμβάνεται στη διάταξη διαχρονικού δικαίου του άρθρου 116 παρ.1β' ν. 4842/2021, καταλαμβάνοντας και τις εκκρεμείς υποθέσεις.

6. Επανάληψη συζήτησης λόγω αδυναμίας έκδοσης απόφασης (άρθρ. 307 ΚΠολΔ)

²² Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Κουσούλης), ΚΠολΔ ΙΙ(2000), 17ΕισΝΚΠολΔ αριθ.2.

Το άρθρο 307 ΚΠολΔ, το οποίο ρυθμίζει την επανάληψη της συζήτησης λόγω αδυναμίας του δικαστηρίου να εκδώσει απόφαση, επίσης τροποποιείται. Κατά κρατούσα μέχρι σήμερα νομολογία, επί απουσίας του διαδίκου είτε από την αρχική είτε από την επαναλαμβανόμενη συζήτηση, εφαρμοζόταν ό,τι επί του άρθρου 254 ΚΠολΔ. Επειδή πρόκειται για μία «οιονεί συζήτηση», ώστε η επαναλαμβανόμενη να θεωρείται συνέχεια της προηγούμενης, ο διάδικος που παρίσταται σε οποιοδήποτε από τα δύο στάδια, ενώ απουσιάζει από το άλλο, δικάζεται κατ' αντιμωλία²³. Ο ν. 4842/2021 ανατρέπει αυτή τη νομολογία, με την πρόβλεψη ότι, όταν ο διάδικος δικάστηκε ερήμην στην αρχική συζήτηση του άρθρου 307 ΚΠολΔ δεν δικάζεται πλέον κατ' αντιμωλία ακόμη κι αν παραστεί στην επαναλαμβανόμενη συζήτηση. Σύμφωνα με την Αιτιολογική έκθεση, «δεν ανταποκρίνεται στις αρχές της δίκαιης διεξαγωγής της δίκης η παροχή στον ερήμην δικασθέντα διάδικο της ευχέρειας να επωφεληθεί από το απολύτως τυχαίο γεγονός της αδυναμίας του δικαστή να προβεί εγκαίρως σε έκδοση της απόφασης μετά τη συζήτηση και να δικασθεί κατ' αντιμωλία κατά την επανάληψη συζήτησης». Η νέα ρύθμιση φαίνεται να παρακάμπτει το γεγονός ότι αρχική και επαναλαμβανόμενη συζήτηση αποτελούν σε κάθε περίπτωση μία «οιονεί συζήτηση». Δεν θα ήταν δογματικά συνεπές η ύπαρξη μίας «οιονεί συζήτησης» να οδηγεί σε διαφορετικές λύσεις επί δύο περιπτώσεων, οι οποίες στηρίζονται στο ίδιο γεγονός, σ' εκείνο της συνέχειας της συζήτησης. Δηλαδή, ενώ επί παράστασης του διαδίκου στην αρχική συζήτηση και απουσίας του στην επαναλαμβανόμενη, να θεωρείται ότι αυτός δικάζεται κατ' αντιμωλία, ενώ στην αντίστροφη περίπτωση, οπότε ο διάδικος απουσιάζει στην αρχική συζήτηση και παρίσταται στην επαναλαμβανόμενη να θεωρείται ο ίδιος ερήμην δικαζόμενος. Η διαφοροποίηση αυτή δεν είναι συνεπής με την απολύτως κρατούσα αντίληψη της επαναλαμβανόμενης συζήτησης ως συνέχειας της αρχικής σε κάθε περίπτωση.

7. Έκδοση οριστικής απόφασης (άρθρ. 308 ΚΠολΔ)

Το άρθρο 308 παρ.1 ΚΠολΔ, το οποίο μάλιστα καταλαμβάνει και τις εκκρεμείς υποθέσεις (άρθρ. 116 παρ.1β' ν. 4842/2021), τροποποιείται και προβλέπει ότι η συμφωνία των διαδίκων μετά τη συζήτηση της υπόθεσης να μην εκδοθεί απόφαση δεν παράγει έννομες συνέπειες, διότι «μετά τη συζήτηση της υπόθεσης, το δικαστήριο έχει λειτουργική αρμοδιότητα και υποχρέωση να εκδώσει απόφαση». Στη θεωρία έχουν υποστηριχθεί διαφορετικές απόψεις για το ζήτημα, μεταξύ δε αυτών και εκείνη που απεικονίζεται στη νέα ρύθμιση. Η τελευταία ανατρέπει πάντως μία πρακτική που εφαρμοζόταν επί χρόνια και είχε απλοποιήσει την πράξη. Επιπρόσθετα, η πρόσφατη κατάργηση της ευχέρειας των διαδίκων να συμφωνήσουν μετά τη συζήτηση σε μη έκδοση απόφασης θα τους αναγκάσει στο μέλλον να

²³ ΑΠ 936/2018, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΛαρ 84/2020, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΠειρ 328/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ · ΕφΘρακ 88/2021, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

επιλέξουν έναν πιο περίπλοκο δικονομικό δρόμο , με σκοπό να καταλήξουν στο ίδιο αποτέλεσμα. Δηλαδή θα ασκείται παραδεκτή και εμπρόθεσμη έφεση , ώστε να επέλθει εκκρεμοδικία της αγωγής και κατόπιν θα δηλώνεται παραίτηση από την αγωγή , χωρίς ο αντίδικος να προβάλλει αντιρρήσεις ως προς την παραίτηση²⁴. Με τον τρόπο αυτό, καταργείται τόσο η πρωτοβάθμια, όσο και η δευτεροβάθμια δίκη και αίρεται έμμεσα η ισχύς της πρωτόδικης απόφασης²⁵. Αν συμβεί αυτό, τότε πρέπει να αναμένεται μία επιβάρυνση των δευτεροβάθμιων δικαστηρίων με την άσκηση εφέσεων που θα έχουν ως μοναδικό σκοπό την επακολουθούσα παραίτηση από την αγωγή, ώστε να υποκατασταθεί η προισχύουσα ευχέρεια των διαδίκων να συμφωνήσουν , στον πρώτο βαθμό, σε μη έκδοση απόφασης. Υπ' αυτό το πρίσμα , υπάρχουν σοβαρές επιφυλάξεις για τη νέα ρύθμιση του άρθρου 308 ΚΠολΔ

8 .Επίδοση της αγωγής στην αλλοδαπή - μία διάταξη που έπρεπε να τροποποιηθεί

Τέλος, θα αναπτυχθεί το ζήτημα της ανεπάρκειας του χρόνου επίδοσης στην αλλοδαπή, με το οποίο ο ν. 4842/2021 δεν ασχολήθηκε , ούτε το επέλυσε , ζήτημα που , όπως φαίνεται, θα συνεχίσει να ταλαιπωρεί την πράξη . Ο ν. 4842/2021 δεν τροποποίησε το άρθρο 215 ΚΠολΔ, όπως αυτό εισήχθη με το ν. 4335/2015, ώστε η κατάθεση της αγωγής να εξακολουθεί να αποτελεί την αφετηρία για τον υπολογισμό του χρόνου επίδοσης . Η προβλεπόμενη στην παρ.2 άρθρου 215 ΚΠολΔ προθεσμία ενεργείας για την επίδοση της αγωγής δεν άλλαξε ούτε ως προς τη διάρκειά της. Η προθεσμία επίδοσης στον εναγόμενο παραμένει 30 ημέρες από την κατάθεσή της και αν ο εναγόμενος ή κάποιος από τους ομοδίκους διαμένει στο εξωτερικό ή είναι άγνωστης διαμονής επιμηκύνεται σε 60 ημέρες από την κατάθεση.. Ολοκλήρωση της πραγματικής επίδοσης εντός 60 ημερών, που να αποδεικνύεται με τη βεβαίωση του άρθρου 19 Καν. 1393/2007, δεν είναι κατά κανόνα εφικτή, ούτε, συνεπώς, μπορεί να γίνει αποδεκτή η απόρριψη της αγωγής ως «μη ασκηθείσας» , όταν η ανωτέρω προθεσμία δεν τηρηθεί²⁶. Από την άλλη πλευρά, το δικαίωμα ακροάσεως του εναγομένου, θεμελιώδης συνταγματική και δικονομική αρχή, δεν μπορεί να μείνει απροστάτευτο. Η νομολογία, με μεμονωμένες μέχρι σήμερα εξαιρέσεις²⁷, αναγκάζεται να επινοήσει νομικές κατασκευές που ήταν όμως απαραίτητες για να βρεθεί λύση στο πρόβλημα που η νομοθετική διάταξη προκάλεσε. Τα δικαστήρια της χώρας προσπάθησαν να επιτύχουν μία δύσκολη πράγματι ισορροπία μεταξύ της

²⁴ Μακρίδου, Τακτική διαδικασία, σελ. 265.

²⁵ ΕφΛαρ 164/2004, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

²⁶ Βόκας, Εισήγηση για την εφαρμογή του ν. 4335/2015 στην τακτική διαδικασία, κατά την ημερίδα της ΕΣΔΙ της 1.12.2015, Αρμ. 2016.17 · Γιαννόπουλος, Ερμηνευτικά προβλήματα και αλληλεπίδραση της νέας τακτικής διαδικασίας με τον Κανονισμό 1393/2007, (2018), σελ.44επ · Μακρίδου, Τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια- Ερμηνεία κατ'άρθρο (άρθρα 208-320 ΚΠολΔ) (2019), σελ. 24 επ · η ίδια, Προτάσεις αλλαγής του άρθρου 237 ΚΠολΔ, ΝοΒ 2019.2097 · αντιθ. ΜονΠΘεσ 1852/2018, ΕΠολΔ 2018.87, με αντιθ. παρατ. Άνθιμου.

²⁷ Ότι αρκεί η πλασματική επίδοση στον Εισαγγελέα εντός των 60 ημερών, βλ. ΜονΠΘεσ 14755/2017 και ΜονΠΘεσ 1855/2018, ΕΠολΔ 2018.168, παρατ. Γιαννόπουλου.

ανάγκης να προστατευθεί το δικαίωμα ακροάσεως του εναγομένου, χωρίς όμως η μη εμπρόθεσμη συντέλεσή της πραγματικής επίδοσης να οδηγεί στη βαρύτατη για τον ενάγοντα συνέπεια της απόρριψης της αγωγής ως «μη ασκηθείσας», όταν η ίδια η νόμιμη προθεσμία ήταν ανεπαρκής. Έτσι σειρά αποφάσεων υιοθετεί την άποψη ότι, για την ολοκληρωμένη άσκηση της αγωγής αρκεί μεν πλασματική επίδοση, ωστόσο το άρθρο 19 Καν. 1393/2007 αξιώνει πραγματική επίδοση για τη συζήτηση, ώστε επί μη εμπρόθεσμης πραγματικής επίδοσης να κηρύσσεται απαράδεκτη η συζήτηση και όχι η ίδια η αγωγή.²⁸ Η λύση πάντως αυτή, μολοντί εξισορροπεί σχετικά ικανοποιητικά τα συμφέροντα ενάγοντος και εναγομένου, αλλοιώνει τη δομή της τακτικής διαδικασίας, διότι ο ενάγων οφείλει στη συνέχεια να καταθέσει κλήση.²⁹ Άλλη άποψη τάσσεται υπέρ της παράτασης της προθεσμίας επίδοσης στην αλλοδαπή, κατ'άρθρ. 148 ΚΠολΔ. Η παράταση χορηγείται - πάντοτε πριν λήξει η προθεσμία - είτε μετά από συμφωνία διαδίκων και δικαστή, είτε μόνον από το δικαστή, ο οποίος σταθμίζει τις περιστάσεις. Μολοντί έχει υποστηριχθεί ότι η εν λόγω αίτηση παράτασης εκδικάζεται με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων³⁰, εντούτοις επισημαίνεται ότι προσφυγή στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων προβλέπεται μόνον επί συντημήσεως των προθεσμιών, κατ'άρθρ. 150 ΚΠολΔ. Αναλογική του εφαρμογή επί παρατάσεως προθεσμιών δεν χωρεί. Ορθότερη λοιπόν φαίνεται η θέση πολλών πρωτοδικείων της χώρας, στα οποία η παράταση χορηγείται από τον Πρόεδρο Υπηρεσίας, με ανέκκλητη διάταξη που καταχωρίζεται στην υποβληθείσα αίτηση.³¹ Με τον τρόπο αυτό παρατείνεται η προθεσμία επίδοσης στην αλλοδαπή, χωρίς να παρεισφύρει νέα δίκη ασφαλιστικών μέτρων.

Η εικόνα που σκιαγραφήθηκε εν συντομία ως προς τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπισε μέχρι σήμερα η πράξη επί επιδόσεως στην αλλοδαπή δεν φαίνεται να προβληματίσει τη νομοπαρασκευαστική επιτροπή. Στην Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου το πρόβλημα θεωρήθηκε μάλιστα «υπερεκτιμημένο», με το ακόλουθο επί λέξει επιχείρημα. «*Σχετικά με την επίδοση της αγωγής, αν ο εναγόμενος ή κάποιος από τους ομοδίκους διαμένει στο εξωτερικό, μέσα σε προθεσμία εξήντα (60) ημερών από την κατάθεσή της, Δεδομένου ότι πρόκειται για προθεσμία ενεργείας, για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει εφαρμογή το άρθρο 9 παρ. 2 του Κανονισμού 1393/2007 και αρκεί η πλασματική επίδοσή της στον Εισαγγελέα Πρωτοδικών. Τούτο δέχτηκε ο Άρειος Πάγος με την πρόσφατη 1405/2019 απόφασή του για την έναρξη των δικονομικών και ουσιαστικών συνεπειών της άσκησης της αγωγής και ήδη πολλές αποφάσεις πρωτοδικείων για την ολοκλήρωση της άσκησης της αγωγής, που στρέφεται κατά προσώπου, που κατοικεί σε χώρα της ΕΕ (ενδ. ΠολΠρωτΘεσ 2162/2021, 844/2019, ΜονΠρωτΘεσ 10288/2019)*». Ωστόσο, από μία προσεκτική ανάγνωση της αποφάσεως ΑΠ 1405/2019, την οποία μνημονεύει η

²⁸ ΠολΠρωτΘεσ 2162/2021, ΝΟΜΟΣ · ΜονΠΣερ 248/2018, ΕΠολΔ 2018.576, με σύμφωνες παρατ. Γιαννόπουλου · ΜονΠρωτΘεσ 10288/2019, ΝΟΜΟΣ.

²⁹ Μακρίδου, Τακτική διαδικασία, σελ. 26.

³⁰ Γιαννόπουλος, παρατ. υπό ΜονΠΣερ 248/2018, ΕΠολΔ 2018.582.

³¹ Μακρίδου, ΝοΒ 2019.2098.

Αιτιολογική έκθεση, συνάγεται ότι η παραπάνω διαπίστωση της δεν είναι ακριβής. Διότι ούτε η απόφαση του Ακυρωτικού που μνημονεύεται, ούτε οι δύο από τις τρεις προαναφερθείσες αποφάσεις του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης δέχονται ότι αρκεί εντός 60 ημερών η πλασματική επίδοσή της στον Εισαγγελέα Πρωτοδικών για την ολοκλήρωση της επίδοσης. Αντιθέτως μάλιστα, σύμφωνα με το σχετικό απόσπασμα της απόφασης του Ακυρωτικού, «Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι η επίδοση αγωγής, όταν στρέφεται κατά διαδίκου που είναι γνωστής διαμονής σε κράτος μέλος της Ε.Ε., ολοκληρώνεται με την πραγματική επίδοση αυτής στον εναγόμενο, η οποία αποδεικνύεται με την κατά το άνω άρθρο 19 του Κανονισμού βεβαίωση, και δεν αρκεί η πλασματική επίδοση στον Εισαγγελέα (ΑΠ 1978/2017, ΑΠ 161...7, ΑΠ 96...7, ΑΠ 239/2015). Ως χρόνος επέλευσης, όμως, όλων των ουσιαστικών συνεπειών κατά το Ελληνικό Δίκαιο, άρα και της διακοπής της παραγραφής, νοείται εκείνος της πλασματικής επίδοσης του σχετικού δικογράφου στον αρμόδιο εισαγγελέα». Εντέλει το Ακυρωτικό, απολύτως ορθά και συμπλέοντας με τον Καν. 1393/2007 (άρθρο 9), υιοθετεί τη συντέλεση της επιδόσεως σε διπλή ημερομηνία³², δηλαδή τοποθετεί αφενός μεν την επέλευση των συνεπειών για τον παραλήπτη από της πραγματικής επιδόσεως, αφετέρου δε την επέλευση των συνεπειών για τον αποστολέα από της πλασματικής επιδόσεως. Εξισορροπούνται έτσι τα δικαιώματα άμυνας του εναγομένου και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας του ενάγοντος.³³ Είναι προφανές ότι η νομολογία επιμένει- και ορθώς- στην πραγματική επίδοση προς τον εναγόμενο, διασφαλίζοντας το δικαίωμα ακροάσεως, αρκείται δε σε πλασματική επίδοση μόνον ως προς τον ενάγοντα και για τις συνέπειες της αγωγής που είναι γ' αυτόν κρίσιμες. Το πρόβλημα είναι υπαρκτό και βεβαίως δεν είναι «υπερεκτιμημένο». Επειδή ο ν. 4842/2021 δεν το επέλυσε, ο πλέον δόκιμος τρόπος για την εν μέρει τουλάχιστον αντιμετώπισή του φαίνεται να είναι η παράταση της προθεσμίας με ανέκκλητη διάταξη του Προέδρου υπηρεσίας, μετά από αίτηση του ενάγοντος ή και αυτεπαγγέλτως, κατ' εφαρμογή του άρθρου 148 ΚΠολΔ.

9. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Η τακτική διαδικασία διαμορφώνεται από το ν. 4842/2021 κατά το πρότυπο εκείνης του ν. 4335/2015. Ειδικότερα, διατηρείται η αποστασιοποίηση του δικαστηρίου από την υπόθεση καθ' όλη την προδικασία μέχρι και τη διεξαγωγή της τυπικής συζήτησης. Κατά τη συζήτηση, το τελευταίο δεν είναι υποχρεωμένο να γνωρίζει ούτε στοιχειωδώς το υλικό της διαφοράς. Πρόκειται για Ελληνική πρωτοτυπία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αντίθετα προς την διαρκώς ενισχυόμενη πανευρωπαϊκή τάση να ενεργοποιείται εγκαίρως το δικαστήριο, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας θέλει την υπόθεση να φτάνει στα χέρια του δικαστηρίου μετά τη συζήτηση. Η νομοθετική αυτή «αφοσίωση» στην αδράνεια του δικαστηρίου καθ' όλο το προδικαστικό στάδιο αλλά και κατά την ίδια τη συζήτηση δεν επιτρέπει ούτε καν την έκδοση διάταξης περί

³² Αρβανιτάκης/Βασιλακάκης, Κανονισμός (ΕΚ) 1393/2007, κατ' άρθρο ερμηνεία (2018), άρθρ.9 αριθ.5.

³³ Αναλυτικά, Αρβανιτάκης/Βασιλακάκης, προηγούμενη σημ., άρθρ. 9

έγγραφης ή με μάρτυρες διεξαγωγή της δίκης πριν από τη συζήτηση, κάτι που , όπως προαναφέρθηκε, θα επιτάχυνε σημαντικά τη δίκη. Επιπρόσθετα, παραμένει η τυπική συζήτηση , με εκτενή χρήση ενόρκων βεβαιώσεων. Μάρτυρες εξετάζονται μόνον όταν αυτό είναι απολύτως αναγκαίο, δηλαδή κατ' εξαίρεση .Εκτός από τη μεγάλη καθυστέρηση που επιφέρει η επανάληψη της συζήτησης για τις υποθέσεις που απαιτούν μάρτυρες, μία τέτοια διαδικασία δεν εναρμονίζεται ούτε με τις πραγματικές ανάγκες κάθε διαφοράς. Στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας θα πρέπει να εξασφαλίζεται ισότιμη δικονομική αντιμετώπιση για όσες διαφορές χρειάζονται μάρτυρες και για όσες αρκούν τα έγγραφα, διότι αυτό αντανακλά την ίδια την πραγματικότητα. Περίπου σαράντα χρόνια πριν, ο αείμνηστος *Κωνσταντίνος Κεραμεύς* διαπίστωνε³⁴ ότι η κατεχοχή αναξιοπιστία των μαρτύρων δεν αντιμετωπίζεται με τον αποκλεισμό τους, αλλά με την προσέγγιση μαρτύρων και δικαστηρίου. Επί λέξει παρατηρούσε *«Επομένως, αν επιβάλλεται εδώ κάποια μεταβολή, αυτή συνίσταται όχι στην απομάκρυνση, αλλά αντίθετα, στην προσέγγιση μαρτύρων και δικαστηρίου. Μία πρώτη μελέτη της υποθέσεως πριν από την εξέταση μαρτύρων θα μπορούσε να εντοπίσει και να συγκεντρώσει τις ερωτήσεις στα κρίσιμα μόνο σημεία και έτσι να μην επιβραδύνει αδόκητα τη διαδικασία»*. Το κλειδί, λοιπόν, για την επιτυχή εξέταση των μαρτύρων στο ακροατήριο δεν είναι άλλο από την έγκαιρη, πριν από τη συζήτηση, «πρώτη μελέτη» της υποθέσεως από το δικαστήριο. Από την άλλη πλευρά, ο ν. 4842/2021 καθιερώνει ένας δαίδαλο δικονομικών προθεσμιών, που δυσχεραίνει σημαντικά τους διαδίκους κατά την άσκηση των διαδικαστικών πράξεων. Εντέλει διαμορφώνεται μία τακτική διαδικασία , η οποία ασφυκτιά υπό το βάρος αποκλεισμών, χρονικών και τυπικών περιορισμών .Εντέλει, η πολιτική δίκη καθίσταται εξαιρετικά δύσκαμπτη.

³⁴ *Κεραμεύς*, Σύγχρονα προβλήματα απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης, Αρμ. 1984.89επ= Νομικές Μελέτες ΙΙ(1994),σελ.82.